45

49.

Hrvatska vjernost

vojnička igra u 1 činu polask

Körnera

HORVATSKA VĚRNOST.

VOJNIČKA IGRA U JEDNOM ČINU.

O S O B E.

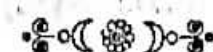
KAPETAN,
OBERLAJTNANT, } horvatski graničari.
ŠEREŽAN,

TÀRGOVAC,
LĚKAR, } iz Voghere.
GRADJANIN,

Čin biva u Vogheri u večer po bitki kod Montebella 9. Lipnja 1800.

PÀRVI PRIZOR.

Pusta ulica u Vogheri. Jedna kuća sa zatvorenimi vrati i prozori uzima stražnju stran kazališta, na lěvoj pako stoji kuća sa skalinami. Kapitan na lěvoj ruci težko ranjen sědi uz oberlajtnanta, koj izvan sebe na skalinah leži.

KAPETAN.

Nikakva znamenja od življenja. Priatelju, ti si pretàrpio. Nu ipak mu jošte sàrce tuče. Tako mi Boga! neznam bi li se tomu radovao ili ne. Može biti bi mu još pomoći mogó. Ne, ne, to nesměm želiti, muke bi mu samo dulje trajale; ta umrěti ipak mora. Sve su kuće pozatvorene, stanovnici se boje pred plěnećim Francezom na ulicu izići. Badava sam na svih vratih kucao; nitko neće otvoriti, nitko nas primiti neće. Mojom lèvom rukom nemogu ga dalje nositi; ovdi mora umrěti. Njegovo proročanstvo izpunjava se. Jutros, kad je sa svojom kumpaniom pokraj mene prošó, reče mi: »S Bogom brate, nikada se više viditi nećemo.« Pred mojom lahkom kàrvju moraju se slutnje bojati, drugačie morao bi sinoć svašta izkusiti u obziru moje ranjene ruke i izgubljene slobode. Ali ja sam tako veselo u vatru nasàrnuo kao da nebi ni bilo za mene zárna. A sada sědim ovdě s ranjenom rukom, koja mi još k tomu niti zavezana nije. Neću da idem u bolnicu, dok nesaznam, šta je mojem priatelju odlučeno; ta i on bi mi to isto učinio. Uhvatjen, prokleta rěč! uhvatjen, ja uhvatjen! u ratu nije drugačie, danas meni, sutra tebi. Nebi me bili dobili, da mi nisu desnice ranili, ali vrag bi se lěvom rukom proti sedam desnicah branio. Tiho — nětko dolaži — valjda koj gradjanin, on će može biti mojem drugu pomoći.

DRUGI PRIZOR.

Pàrvašnji, i gradjanin.

KAPETAN.

Stani priatelju.

GRADJANIN.

Što ćete?

KAPETAN.

Pogledajte amo, tu leži jedan čověk, koj umira. Može biti može mu se jošte pomoći. Budite milostivi i primite ga u vašu kuću,

GRADJANIN.

Iz tog neće ništa biti.

KAPETAN.

Zašto?

GRADJANIN.

Jerbo nemože da bude. Kod kuće imam 30 živih gostah, koji ništa jěsti neimaju — i još nikakvog prostora k tomu. Kamo da metnem dakle još màrtvaca?

KAPETAN.

On još nije umrò.

GRADJANIN.

Kada već umira, drugo mu nije trěba, nego města, gdi da umre. U toj buni nije na pomoć niti misliti. Ta oni su istog mene iz kuće i Bog zna odkud još proterali.

KAPETAN.

Neima li ovdě gdi lěkara?

GRADJANIN.

Mili Bože, ta ti imadu sada siaset posla. Na tàrgu sve vàrvi od umirajućih Austrianacah i Francezah.

KAPETAN.

Ovo je jedan od najboljih vojakah u cěloj vojci.

GRADJANIN.

Ta bio on i najbolji, ja mu pomoći nemogu.

KAPETAN.

Mogu li vas novci ganuti? Što tražite, za da ga u vašu kuću primite? Dat ću vam sve što imam.

GRADJANIN.

To neće mnogo biti — ali ako mi dobro platite — imao bi još jednu sobicu —

KAPETAN.

Prekrasno, prekrasno!

GRADJANIN.

Dà, dà, prekrasno simò, prekrasno tamo, s novci samo amo! drugačie neće ništa biti iz čitave te prekrasnosti.

KAPETAN.

Evo, (*traži kesu.*) Vražji posao. Sa svim sam zaboravio, da su me voltižeri do gola porobili.

GRADJANIN.

Dakle neimate novacah?

KAPETAN.

Neimam. Ja vam platit nemogu; nu Bog će vam platit.

GRADJANIN.

Tom platjom nemogu nahraniti 30 gladnih šaserah. Ako novacah neimate, manite me se.

KAPETAN.

Čověče, nemaš li baš nikakve čověčie ćuti u sebi?

GRADJANIN.

Da kako, i još jednu vragometno živahnu ćut, a ta se zove: glad. Najpàrvlje moram biti sit, pa za tim slěde ostala.

KAPETAN.

On padè za domovinu, on proli za vas kàrv svoju, a vi ga na ulici ostavljate?

GRADJANIN.

Tko je to od njega tražio.

KAPETAN.

Njegovo poštenje, njegov car!

GRADJANIN.

E, dakle neka ga poštenje hrani, a car lěči. To se mene ništa netiče.

KAPETAN.

Bezdušno, bezdušno! čověk se čověka ništa netiče.

GRADJANIN.

Neludujte, nego starajte se za sama sebe; ta i vi ste ranjeni. Idite na tàrg k lěkarom.

KAPETAN.

Ja se ganut od tuda neću, dok nesaznam, što mog priatelja čeka. Ako pomoći mogu, pomoći ću mu, ako ne, neka mu bar jedna věrna graničarska ruka oči zatvori.

GRADJANIN.

Kako vam je volja; samo netražite ništa od mene. S Bogom, moram gledati, da gdi nadjem starog hlěba, i kiselog vina. Drugačie će me za jedan dan do košulje izjesti onih 30 gladnikah! — *(otide hitro.)*

TRETJI PRIZOR.

Pàrvašnji bez Gradjana.

KAPETAN.

Lopove! Da mi je samo jošte moje sablje! i da desnicom gibati mogu! Da mi je moje sablje! — Grom i pakao! što čini několiko urah; jutros jošte zapovědao sam sa 120 hrabrih junakah, a sada se usudjuje jedan nitkov tako samnom govoriti! Prokleta rano! — Pak kako je posměhavajući se mojemu pravednom gněvu pàrkosio! — Uh! ala gori u rani — kao paklena vatra! Bez sumnje ruku ću izgubiti! Pak što zato? Ako su roditelji svoju ljubeznu děcu pregoriti mogli, koju su u rat za domovinu svojvoljno poslali, — zašto nebi ja jedne ruke pregoriti mogo? Što bi bilo, da su mi život oteli? A ja bi ga, tako

mi duše, za mog cara, za mog dobrog velikog cara radostno žàrtvovao! Tiho — negiba li se moj drug? Jest, jest, on k sebi dolazi — Oči otvara! Druže, dobro došò u život! Što tako ukočeno gledaš okó sebe? Domisli se, spoznaj tvoga bojnog druga! Ja sam tvoj priatelj, to je tvoga cara mondura, to je bojno znamenje tvoje domovine! Mi smo u Vogheri! Ti možeš još izbavljen biti! Naš vojvoda će nas izkupiti!

OBERLAJTNANT.

Jesam li uhvatjen?

KAPETAN.

Dà, mi smo u nepriateljskoj vlasti.

OBERLAJTNANT.

Uhvatjen!

KAPETAN.

Neka ti to brige nezadaje, to se je već najboljim vojnikom dogodilo. Vojnička srěća jest čudna žena.

OBERLAJTNANT.

Zašto, da nepadem, zašto da sam samo uhvatjen?

KAPETAN.

To je ipak za stupanj bolje. Smàrt nikoga izměniti neda.

OBERLAJTNANT.

Potučeni smo dakle?

KAPETAN.

Samo natrag bačeni. General Lann imao je izviš mnogo vojske; radi toga smo samo morali prěko Skrivie natrag.

OBERLAJTNANT.

Prěko Skrivie natrag?

KAPETAN.

Šuti o tom. Kako se nalaziš sada. Da l' te boli rana?

OBERLAJTNANT.

Da si me s glasom od poběde probudio, věrovao bi na moje izbavljenje; ali sada ćutim, da sam smàrtno ranjen, i neželim živiti više.

KAPETAN.

Štedi pàrsa. Negovori. Može biti — čudesa nisu nemogućna — tvoja narav je jaka —

OBERLAJTNANT.

Tělo mi je jako proti tělesnim stradanjem, ali duševnoj bolji odolěti nemože.

KAPETAN.

Tiho. Slědi moj savět. Negovori toliko.

OBERLAJTNANT.

Da procvilim dakle u němoj muki ovo malo minutah, što jošte živiti hoću i imam? Ne, dopusti mi, da se kod našeg razstanka iz cělog sàrca s tobom razgovorim. Razstavljajući se život těra još poslědnje tople kaplje k mojim pàrsima, i daje mi moći govoriti. Kako naši drugovi?

KAPETAN.

Kakono sam ti veće kazao, povukli su se natrag prěko Skrivie; Casteggio i Voghera su u nepriateljskih rukuh.

OBERLAJTNANT.

Jesu li se s poštenjem natrag povukli?

KAPETAN.

Da kako! Borili su se kao lavi. Samo premogućtvo nepriateljah moglo ih je prisiliti, da se natrag povuku.

OBERLAJTNANT.

Moji Horvatjani su ipak vrědni junaci. Da si samo moje momke vidio! To su bili vitezovi! Stajali su kao klisure u srěd mora. Bog im naplati njihovu věrnost, malo ih je u životu ostalo.

KAPETAN.

Ti si imao prednje straže.

OBERLAJTNANT.

Jesam brate. Kad smo danas u podne do sela Casteggio došli bili, i vatru za ručak naložili, dodje glas, da nije veće daleko od nas Maršal Lann, i da

kani na nas odmàh udariti. Ja sam s mojom Kumpaniom i jednom konjaničkom četom odlučen bio, da nepriatelja tako dugo zabavljam, dok se čitava vojska k boju pripravi.

KAPETAN.

Ja nisam tako srětan bio.

OBERLAJTNANT.

Odmah spazih, kamo to cilje i da sudbina cěle vojske i možebiti još više od nas zavisi. Jedva se defileam približim, gdě bi morao stati, i eto veće vidim, da na nas Francezi juriš čine. Čitavo jutro něšto mi je těžko na pàrsih ležalo i slutilo mi se je, kao da je moje vrěme izteklo, i da ja danas moj dug smàrti platiti moram. Kad opazih nepriateljske bajonete u doli bliskati se, nesumnjah, da je veće za me žarno pripravljeno. Od slutnje bližnje moje smàrti uznemiren pozovem moga věrnog šerežana k meni, — ta ti ga poznaš — moga starog poštenog Simu — predam mu kasu od kumpanie i moju kesu, pak mu rečem, da kasu oberstaru, a kesu mojim roditeljem preda, kao jedini ostanak od njihovog sina, koi je za domovinu umrò. Tim odpravim toga věrnoga starca, kojemu su suze u očih stajale, i koi me je skoro klečeć molio, da ga u smàrtnoj pogibeli kod sebe zadàržim. O moj dobri pošteni Simo! I on je slutio, šta njegovog oberlajtnanta čeka. Razstanak od moga starog priatelja bio mi je teži, nego što sam mislio. Baš u pravo vrěme probudi me puškaranje Francezah. Moji momci borili su se kao vepri, i nisu niti koraka natrag odstupili. Pred nami dizahu se gomile od nepriateljskih màrtvih tělesah; jer su moji momci dobro pogadjali; ali i okò mene mnogo ih padaše. Moji oficiri pàrvi padu i ja ostanem poslě jednog sata borenja sàm s jedanaest momakah. Jedanaest proti 90 nepriateljah! Za tim budem ranjen, padnem, i od tog časa, dok se u tvojih naručajih neprobudih, ništa o sebi neznadoh.

KAPETAN.

O tomu te ja izvěstiti mogu Tvoji se momci natrag povukoše, kad im vodja padè. Lajtnanti Stojić i Ostoić, pobijeni na drugoj strani od nepriateljah dodju do tebe, dignu te, i sobom povedu, dok ih

nepriateljski šaseri neprisile, da te tvojoj sudbini izruče. Za tim navale nepriatelji na te, da te oplěne — ali několiko Horvatah nasàrne iz bližnjega gàrmovja na nje, i protěra ih. Ovi te na svoje puške metnu i donesu u selo Casteggio, odkuda te feldmaršallajtnant grof Oreilly po jednom Husaru u Vogheru odpremiti dade. I on sàm priobći mi produženje tvoga današnjega dogadjaja.

OBERLAJTNANT.

A ti?

KAPETAN.

Premda nam je tvoje vitežko žàrtvovanje toliko vrěmena priskàrbilo, da smo se u bojni red postaviti mogli, ipak nebiasmo kadri odolěti premogućtvu nepriateljah, koji tada od svih stranah na nas nasàrnu. Ostavismo dakle Casteggio i povukosmo se u Vogheru natrag. Kod gornje kapie budem u desnicu ranjen, uhvatjen, i amo dovučen, gdě tebe našavši, odma se odlučih, da ovdě zajedno s tobom opreděljenu sudbinu dočekam.

OBERLAJTNANT.

Kako? ti si ranjen? ali ne pogibelno?

KAPETAN.

Nemislim.

OBERLAJTNANT.

Ni je li ti rana jošte zavezana?

KAPETAN.

Nije.

OBERLAJTNANT.

Tvoje oklevanje može ti smàrt doněti.

KAPETAN.

Prie moram saznati, što je tebi odlučeno.

OBERLAJTNANT.

Smàrt, brate.

KAPETAN.

To nije stanovito, možebiti može ti se još pomoći.

OBERLAJTNANT.

Za me lěka neima, i da bi ga bilo, nebi ga hotio.

KAPETAN.

Ti grěšiš.

OBERLAJTNANT.

Sačuvaj tvomu caru jednog dobrog oficira.

KAPETAN.

Zato baš ostajem.

OBERLAJTNANT.

Ne, — zato me ostaviti moraš. Neostavljaj mi gorke ćuti, da je moja oklevajuća smàrt tvoju pospěšila. Prije nego sunce zadje, nije me više.

KAPETAN.

Neka ti barem moja ruka oči zatvori.

OBERLAJTNANT.

Duh čuvar moje domovine zatvorit će mi ih.

KAPETAN.

Ja već tri sata kod tebe sědim.

OBERLAJTNANT.

Zato negubi više vrěmena, nego izbavi se.

KAPETAN.

Da bi za te pomoći bilo!

OBERLAJTNANT.

Za me neima lěka, pusti me, da mirno umrem i oděli se.

KAPETAN.

Neimaš li nikavog ufanja?

OBERLAJTNANT.

Nikakvog! Izbavi se!

KAPETAN.

Daj mi još jedan put stisni ruku. Desna je skàršena, — moraš se dakle i s lěvom zadovoljiti.

OBERLAJTNANT.

Brate! Ostaj s Bogom.

(*pruži mu ruku.*)

KAPETAN.

Bog ti budi na pomoć u tvojoj smàrtnoj uri! — S Bogom.

(*ode.*)

ČETVÀRTI PRIZOR.

OBERLAJTNANT

(*sàm.*)

Poslědnji razstanak! Smàrti, ja te se nebojim! Ali kada pomislim, to je poslědnje čověčje oko, koje mi je světilo, ipak mi duša trepti. Moj račun je dakle svàršen, moj testament gotov. Bog neka mi roditelje těši, kada im Simo moju poslědnju volju navěsti. Ja sam spokojan. Hvala Bogu, ja se ne moram pred poslědnjim časom strašiti. Kad sam u školi Horaca prevadjao, nisam mislio, da ću njegov slavni stih: «*Dulce pro patria mori*« sàm na sebi izkusiti. Dà, tako mi Boga svemogućeg, neumàrli pěvalac ima pravo! *Sladko je za svoju domovinu umrěti!* O da mogu sada pred svimi mladimi věrnimi sàrci moga naroda stajati, i njim s poslědnjom silom moga běžećeg života u dušu zagàrmiti: *Sladko je za domovinu umrěti!* Smàrt nije strašna, kada na blědo čelo kàrvavu lovoriku meće. Da to studeni svojljubi znadu, koji se za peč sakrivaju, kad domovina svoju děcu pod barjake zove; da to znadu one nizke strašljive duše, koje se za razumne i pametne dàrže, kad se hvastaju svojimi sentenciami: da i bez njih stvar naprědovati može, — da dvě šake, više ili manje poběde na nikoju stranu povući nećeju... i s ostalimi tim sličnimi nevaljalimi izgovori! da znadu kakovu slast dobar vojnik ćuti, kad za pravednu stvar umira: oni bi se za tu slast jagmili. Istina je i bez njih naprědovat će stvar, istina je od dvih pěstih nezavisi poběda; ali neima li domovina jednaka prava prama svim svojim sinovom? Kada seljan strada, gra-

djanin svoju děcu žàrtvuje, tkose izključiti smie? K žàrtvenoj smàrti za slobodu i domovinu nitko nije predobar, nego i mnogih ima, koji tog poštenja nezaslužuju. Odmah pod barjak, kada vas unutàrnji glas goni! Ostavite otca, mater, děcu, ženu, priatelja, ljubeznicu: odbite ih od sebe, ako vas ustaviti žele: *jer, pàrvo město u sàrcu ima domovina!* — Kakov duh me je popao! Hoće li se směla duša ovimi svetimi rěčmi razstati? — Oslabljujem — glas mi se lomi — Kako ti volja — Bože i otče! ja sam gotov!

(*iznemogne.*)

PETI PRIZOR.

Priašnji i Šerežan.

(Gornja stran njegove mišice maramom je zavezana. On je veoma upaljen i odàpet, sili se, dok malo po malo sa svim ne oslabi.)

ŠEREŽAN.

Jedva mogu dalje! Ako ga odmah nenadjem, za ludu su sva moja napinjanja. Stare kosti hoće da se skàrše! Na piaci leži više stotinah umiriućih, ali moga dobrog oberlajtnanta neima tamo, a i rana mi u mišici počima silno goriti! Ta isti našinci dàržali su me za běgunca. Ja běgunac! Ja, koi mojemu caru 35 godinah služim, ja da utečem? Kad samo moga oberlajtnanta izbavim, naći ću ja već put k mojemu barjaku! Što je to? ta tu leži jedan oficir od naše regimente! Bože to je moj oberlajtnant! (*baci se pokraj njega na zemlju.*) Svemogući zahvaljujem ti, ja sam ga našao! Ja ga opet imam! Dà, našò sam ga, ali kako? màrtvog! màrtvog! Ne, ne, nije moguće, da je màrtav — on nesmije biti màrtav! Da li mi je Bog samo zato pomogò moje vratolomno poduzetje izvesti, da njegovo màrtvo tělo nadjem? On se mora opet probuditi, da mu barem mogu oči zatvoriti. Dole s maràmom s vrata! Tako, sada ću hladne vodice potražiti! Bože sačuvaj me od zdvojenja!

(*odtàrči.*)

OBERLAJTNANT

(*probudi se.*)

Ah nemogu li jošte umrěti? Jošte ne! Smàrti pašti se. Kako dugo, da se jošte mučim?

ŠEREŽAN

(*dolazi s vodom u kapi.*)

Hvala budi Višnjem, evo vode!

OBERLAJTNANT.

Šta vidim? Simo! Da l' sam se i u tvojoj duši prevario? Běgunče! sram te bilo!

ŠEREŽAN.

Bože, on se giba! on živi! Gospodin oberlajtnant, moj ljubezni gospodin živi. Ah kakva je to radost!

OBERLAJTNANT.

Hajd mi izpred očiuh! Nemoj mi poslèdnji čas ogorčivati!

ŠEREŽAN.

Sad nemislim već na muke, koje sam pretàrpio.

OBERLAJTNANT.

Jesu l' te uhvatili?

ŠEREŽAN.

Nisu gospodine.

OBERLAJTNANT.

Kako si dakle amo došó?

ŠEREŽAN.

Hvala Bogu, ja sam uteko!

OBERLAJTNANT.

Otale, lopove, da nekunem u mojem smàrtnom satu!

ŠEREŽAN.

Za ime božje, gospodine, šta vam je?

OBERLAJTNANT.

Nevaljala dušo! Za několiko dukatah oskvàrnuo si tvoju 35. godišnju věrnost. Hajd mi izpred očiuh!

ŠEREŽAN.

Gospodine, vaše su rěči veoma gorke; tako mi Boga toga nisam zaslužio!

OBERLAJTNANT.

Pravo imaš, ti si věšala zaslužio běgunče!

ŠEREŽAN.

Da znate, zašto sam utekó!

OBERLAJTNANT.

Neima tako budalastog zlotvora, da nebi izgovora za svoju nevaljalštinu našó!

ŠEREŽAN.

Gospodine, ova rana, koju na ruci nosim, peče, ali vaše rěči peku sto put jače!

OBERLAJTNANT.

Malovrědniče, što se pretvaraš, pokaži se slobodno preda mnom u tvojoj pravoj slici — ja sam u sužanjstvu i ranjen, ja ti ništa učiniti nemogu.

ŠEREŽAN.

Ta nemojte, gospodine, ako Boga znate, jednom starcu sàrca kidati; dà, ja sam uteko, ali za da vas izbavim! Ja imam sve vaše novce kod sebe. Čim vam mogu najhitrie pomoći!

OBERLAJTNANT.

Čověče!

ŠEREŽAN.

Da mi Bog nepomogne u mojem poslědnjem satu, ako negovorim istine. Dà, zato sam uteko, zato nosim ovu ranu, da vas samo mogu izbaviti!

OBERLAJTNANT.

Simo!

ŠEREŽAN.

Ja da cara za zle novce izdam? Ja? Ne, gospodine! To nisam kadar učiniti.

OBERLAJTNANT.

Priatelju, druže! šta da ti rečem? kako da popravim ovu nepravdu?

ŠEREŽAN.

Već je sve opet dobro. Ako me samo vi gospodine opet priazno pogledate, i mene opet starim věrnim Simom nazovete!

OBERLAJTNANT.

Moj stari věrni Simo!

ŠEREŽAN.

Tako gospodine, tako! Sad je opet sve zaboravljeno. Kako vas izbaviti mogu?

OBERLAJTNANT.

To nije moguće!

ŠEREŽAN.

Ipak gospodine oberlajtnante, ipak. Nestarajte se vi zato. Najpàrvlje moram vam mekanu postelju naći zatim lekara pozvati — pak onda s dobrom, dobrom poslugom sve će se opet na dobro obratiti. Ja neću nijednu noć vaše postelje ostaviti.

OBERLAJTNANT.

Věrna dušo!

ŠEREŽAN.

Oslonite se samo na me! Ova kuća izgleda prilično. Svět se je pozatvorio pred plěnećim Francezom. Oni će već otvoriti. Ali ipak nije bilo pravo, da ste me gospodine za jednog běgunca za podmićenog dàržali. To nebi ipak morali učiniti.

OBERLAJTNANT.

Oprosti mi stari priatelju.

ŠEREŽAN.

Ta ja sam vam već odavna oprostio. To nije niti spomenka više vrědno. Vi ste ipak moj dobri gospodin. Sada pako bàrzo k vratam. *(kuči)* Hajde, otvorite! Momu umirućemu oberlajtnantu mora se pomoći. Otvorite, tako vam Bog pomogò, otvorite. Otvorite, smilujte se jednom umirućemu čověku.

OBERLAJTNANT.

Ta nitko te nečuje.

ŠEREŽAN.

Čuju me nego se samo boje. Čujem u nutri šaptati. Smilujte se! Otvorite! Otvorite! ako neide s dobrim, a mi ćemo probati po soldački!

OBERLAJTNANT.

To ti ništa pomoći neće.

ŠEREŽAN.

Mora pomoći. Grom i pakao, otvorite ili razlupat ću vam vrata, a onda Bog vam se smiluj! Otvorite! Ja ću vas naučiti moga umirućeg oberlajtnanta poštovati. Otvorite ili jao vam. *(Glas iz nutra:)* Odmah će otvoreno biti. Samo štedite naš život.

ŠEREŽAN.

Vidite gospodine, to je pomoglo. *(kuca)* Nebojte se, neće vam ništa biti, samo otvorite. Hoćete li dakle skoro izvoliti?

(Glas iz nutra:)

Odmah, odmah.

ŠEREŽAN.

Budite dobre volje, gospodine, ključ već škripi u ključanici.

OBERLAJTNANT.

Meni se ipak pomoći nemože.

ŠEREŽAN.

Ali barem oblagšati.

ŠESTI PRIZOR.

Priašnji i tàrgovac iz kuće.

TARGOVAC.

Čim mogu pomoći? Ja sam pripravan sve učiniti, šta u mojoj moći stoji.

ŠEREŽAN.

Gospodine, primite ovog smàrtnoranjenog oficira u vašu kuću, pozovite lěkara, i vaša će biti ova kesa, jer je to sve što imam.

TARGOVAC.

Ta vi ste Austrianci.

ŠEREŽAN.

Uhvatjeni i ranjeni Austrianci.

TARGOVAC.

Ah kako bi vam rad pomogó, ali nesměm.

ŠEREŽAN.

Zašto?

TARGOVAC.

Nepriatelji su u gradu, ja bi mogó —

ŠEREŽAN.

Neprilike imati? Sram vas bilo, gospodine. Što se vas neprilike tiču, kada jednog čověka izbaviti možete.

TARGOVAC.

Ali —

ŠEREŽAN.

Možebiti prelahka vam se vidi ova kesa; u njoj ima preko 100 dukatah.

TARGOVAC.

Kesa —

ŠEREŽAN.

Ali stante — sad mi něšta na um padè — istina je novacah više neimam — ali — eto jedne srebàrne ure. (*Izvadi ju iz žepa*) to je moje sve blago — uzmite ju izbavite mi moga oberlajtnanta.

TARGOVAC.

Vrědni čověče!

OBERLAJTNANT.

O stara věrna dušo!

ŠEREŽAN.

Nemojte dugo premišljavati, nego uzmite. Ta ja je više nepotrěbujem, na skoro će mi vrěme izteći.

TARGOVAC.

Gospodine vojače! Vaš oberlajtnant mora vàrli čověk biti, budući da si je takovu ljubav, takovu věrnost zaslužiti mogó. Zadàržite si vaše novce, zadáržite si vašu uru; ja vas obodvojicu primam, pa dogodilo se, što mu drago.

ŠEREŽAN.

Vašu desnicu, vàrli gospodine. Hvala Bogu, mojemu gospodinu oberlajtnantu bit će pomoženo.

TARGOVAC.

Vi ste ljudi, to bi mi već dosta bilo, ali vi ste plemeniti ljudi, i Austrianci još k tomu, a nikomu netuče sàrdce za Austriu vrućie, nego meni. Moja kuća vam je otvorena.

ŠEREŽAN.

Da, gospodine, mi smo Horvati, Austrianskog cara podložnici, hvala Bogu, još smo njegovi podložnici! Ruku na to! Neka rat slobodno drugi gàrb ovamo donese — mi ostajemo ipak podložnici našeg starog cara!

TARGOVAC.

Da kako! Sada pako paštimo se, da vašeg gospodina oberlajtnanta u kuću odnesemo. Za tim otàrčat ću po lěkara, da mu ranu zaveže.

OBERLAJTNANT.

Ostavite me medju tim na polju. Laglje mi je na frižkom zraku, nego u těsnoj sobi. Ostavite me ovdě, dok lěkar odluči, oću li se u život povratiti ili ne. Ako moram umrěti, želio bi pod ovim lěpim nebom da umrem.

TARGOVAC.

Odmah ću lěkara dovesti. Gospodine Šerežane, stupite u moju kuću, i okrěpite se s jelom i pilom.

Kada spaze moja děca Austrianske boje, sve će vam dati, šta imaju.

ŠEREŽAN.

Gledajte samo, da bàrzo lěkar dodje.

TARGOVAC.

Za pet minutah š njim sam opet ovdě.

(*odlazi hitro.*)

SEDMI PRIZOR.

Oberlajtnant i Šerežan.

ŠEREŽAN.

Sada je gospodine, sve opet dobro. Pozovite natrag furišce, koji bi nam na groblju kvartirah tražiti morali, jer njim on veliki kvartirmajster, koj u nebu stoji, još nedopuštja poći.

OBERLAJTNANT.

Udji u kuću, dobri moj Simo, i okrěpi se. Meni se čini, ti se siliš. Simo ti si star. Da neoboliš!

ŠEREŽAN.

Nestarajte se gospodine, ja sam jake naravi, neka slobodno rana gori, to me zato još života lišiti neće.

OBERLAJTNANT.

Mili bože tvoja rana! Kako sam to zaboraviti mogò?

ŠEREŽAN.

To je šala — ta takovih znamenjah imam više na tělu. Sada ću vam pako frižke vodice doněti, to će vas okrěpiti. Nu prie pružite mi još jedan put vašu desnicu — tako, zahvaljujem vam iz dna sàrdca. Gospodine, vi ste junak baš od oka! I da bi isti život izgubiti morao, ja bi vas ipak potražio. Ali Bog je dobar, on neće da zdvoji jedan stari vojak, koi svoga cara pošteno služi.

(*ode u kuću.*)

OBERLAJTNANT.

Vrědno, veličanstveno sàrdce! A ja sam se u tebi varati mogò? Misao, da takovi ljudi pod ovim suncem živu, čini me skoro požudna za njegovom světlostju. A zašto bi na život màrzio? Zašto bi jedno bitje oduravao, gdi mi možebiti mnoga radost jošte cvate, gdi ja jošte mnogo dobra započeti i svàršiti mogu? Tako mi věčnog Boga, ja ćutim, da mi sàrce zahtěva ostati u životu. Tko vrědne ljude oko sebe gleda, koji su svomu sàrcu srodni, ta on se od njih rado razdružiti nemože, da u samoću groba podje.

ŠEREŽAN.

(*dolazi iz kuće sa staklom vina i čašom u rukuh.*)

Evo gospodine jedan frižak i krěpak gutaj vina. Taj će novu vatru u vaše žile uliti. Deder! tako, — je l' vam bilo po ćudi?

OBERLAJTNANT.

Okrěpljiv gutaj. Ti si znam već pio?

ŠEREŽAN.

Mogu čekati.

OBERLAJTNANT.

Dakle ti jošte nisi pio? zašto?

ŠEREŽAN.

Neimam baš prave žedje, to valjda od tud dolazi, što sam odviše sustao — no to će već proći.

OBERLAJTNANT.

Sědni. Da nemaš groznice?

ŠEREŽAN.

Bože sačuvaj.

OBERLAJTNANT.

Daj mi još jedan gutaj. Tako. Hvala ti. Sad mi pako kaži, kako si u Vogheru došo?

ŠEREŽAN.

Već sam prěko Skrivie bio, kad začujem, da se je naša cěla vojska natrag povukla. Sada moraš k tvomu oberlajtnantu, to je bila moja pàrva misao.

OBERLAJTNANT.

Vàrli moj druže!

ŠEREŽAN.

Učinim dakle *reksum*, vratim se i pitam svaku prolazeću regimentu, gdi su naši ostali, dok ih nadjem. Gdi je moj oberlajtnant? pitam. Màrtav, odgovori mi jedan, màrtav reče drugi, ja sam vidio, kada je pao. On leži s 80 svojih momakah u defileah, nek mu bude lahka zemljica, dodà tretji. Sàrce mi oće da pukne, ali ja se jošte ufam, jerbo znam koliko ih jošte žive, koje je svèt za màrtve razvikao.

OBERLAJTNANT.

Ta mnogo bolje mi i nije.

ŠEREŽAN.

Napokon spazim jednog momka od naše kumpanie. Gdi je naš oberlajtnant? zapitam ga. Svàršio je — on mi odgovori — iz bitve su ga odněli, za tim umré. Nu ja još nisam zdvojio, ja sam za cělo znao, da vi jošte živěti morate. Sada potàrčim, kao izvan sebe kroz sve redove: Niste li moga oberlajtnanta viděli? Bilo je moje věčno pitanje. »Nismo« ili: »pao je,« bili su odgovori. Već sam zdvojiti htio, kad jedan husar glas donese; da jedan oficir od naše regimente u Vogheri smàrtno ranjen leži, i da će težko ovaj večer dočekati. To nije nitko drugi, nego vi, pomislim, i odmah odlučim da ću vas izbaviti, ta stalo me i isti život.

OBERLAJTNANT.

Plemeniti Čověče!

ŠEREŽAN.

Kasu od Kumpanie predam majoru, koi baš pokraj mene projezdi, i poběgnem k Skrivii natrag. Provučem se kroz naše prednje straže, skočim u rěku, i počmem plivati.

OBERLAJTNANT.

Simo, Simo, ako ti to ikada zaboravim —

ŠEREŽAN.

Dobro gospodine, dobro! Naši ljudi na brěgu misleć, da sam běgunac, počmu na me pucati. Jedan pogodi me u ruku, nu ja preplivah ipak rěku. Ja běgunac, ja da poběgnem! Ta Bog bi me s neba trěskom ošinuti morao, da bi ja starac jošte nitkovom postati htio.

OBERLAJTNANT.

Pa i ja sam te tomu kadra dàržati mogó?

ŠEREŽAN.

Tako mi grěšne duše, na to sam zaboravio, inače nebi o tom ni rěči zametnuo. Jednom rěčju, ja rěku srětno preplivah. Qui vit? zaviknû jedna francezka straža. Begunac, odgovorih i ona me bez svake prěčke dalje pusti. Više tàrčeć nego hodeć dodjem u Vogheru, gdi sam vas dugo na piaci medju màrtvaci i umirućimi tražio, dok me u tu ulicu dobra srěća nedovedè. Sad sam vas opet našo, i vi ćete biti izbavljeni. Mili Bože, znajući da je moj oberlajtnant izbavljen, rado umirem.

OBERLAJTNANT.

Druže! Ja sam tvoj věkoviti dužnik. Pruži mi desnicu, ili bolje, dodji da te zagàrlim baš po bratinski — ti staro věrno sàrce!

ŠEREŽAN.

Gospodine!

OBERLAJTNANT.

Dodji, bojni druže, dodji!

ŠEREŽAN.

Ta to se nepristoji.

OBERLAJTNANT.

Neluduj, nego dodji mi na sàrce, staro momče!

ŠEREŽAN.

E dakle, kada zapovědate! (*ogàrli ga*) Mili moj gospodine, nemojte mi se smijati, ovaj cělov nebi vam za sve vaše dukate dao.

OSMI PRIZOR.

Priašnji, tàrgovac i lěkar.

TARGOVAC.

Ovdě, priatelju, pomogni, ako pomoći možeš — to je jedan pošten čověk.

LĚKAR.

To znam napàrvo, kada ovo oděło vidim.

OBERLAJTNANT.

Hoćete li mi pomoći?

LĚKAR.

Na koliko uzmognem.

ŠEREŽAN.

Samo bàrzo, bàrzo, tu se nesmě dangubiti.

LĚKAR.

Gdi je rana?

OBERLAJTNANT.

Ovdi.

LĚKAR.

Jeste li mnogo kàrvi izgubili?

OBERLAJTNANT.

To vam baš pravo kazati neznam, jer sam tekar pred pol ure k sebi došó.

(*Lěkar klekne pred njim i pregledava ranu.*)

ŠEREŽAN.

(*k tàrgovcu.*)

Gospodine, šta mislite? 'Šta mu obraz kaže? Je l' se moći ufati, da bude moj oberlajtnant izbavljen?

TARGOVAC.

Ja se ufam. Meni se čini, da lěkar nije u strahu; u ostalo ovaj mladi čověk veoma je věšt u svojoj znanosti, i sve će bez sumnje upotrěbiti, da toga vàrlog oficira izbavi.

ŠEREŽAN.

Zašto i ja to neznam! Mili Bože, da ja to znam! ala bi to radost bila! Gospodine popitajte ga ipak, šta misli — šta sudi —

TARGOVAC.

(*Lěkaru.*)

Kako ga nalazite?

LĚKAR.

Istina je, bez pogibeli nije, ali věrojatno je i mislim, da vas uvěriti mogu, da od te rane gospodin oberlajtnant umrěti neće.

ŠEREŽAN.

Veselo dakle! Veselo, moj gospodin oberlajtnant neće umrěti. Je l' istina sladki moj doktore? Veselo! Veselo! Hvala ti dakle veliki Bože, da si mi moje malo jakosti tako dugo ostavio. Sada neka propadnem, kada samo moj oberlajtnant neće umrěti. Veselo, on će biti izbavljen.

OBERLAJTNANT.

Dobra věrna dušo!

LĚKAR.

(*tàrgovcu.*)

Pašti se sada priatelju, da za gospodina oficira jednu sobicu, i dobru postelju pripraviš. Za tim ćemo ga gore odvesti, a ostalo će već učiniti dobra posluga, i dobra narav.

TARGOVAC.

Odmah.

(*otàrči u kuću.*)

OBERLAJTNANT.

Gospodine vračitelj, izvolite sada ranu moga šerežana pregledati. On je u mišici ranjen i to radi mene. Zavežite mu ranu, kako najbolje znate.

ŠEREŽAN.

Prie *vam* gospodine.

OBERLAJTNANT.

Ne prije, dok me u sobu neodnesu.

LĚKAR.

Pokažite mi dakle vašu ranu, gospodine vojače.

ŠEREŽAN.

Ta to nije ništa.

(*Lěkar mu ranu pregledava.*)

OBERLAJTNANT.

Šta mislite?

LĚKAR.

Uvrěda je znatna.

ŠEREŽAN.

Bože sačuvaj. (*k lěkaru polagano*) šutite.

LĚKAR.

Pogibelna.

ŠEREŽAN.

(*polagano.*)

Ta šutite —

LĚKAR.

Vaše žile silno skaču.

OBERLAJTNANT.

Mili Bože, on je star, ranjen, sustao, u vodi se prehladio —

ŠEREŽAN.

(*polagano lěkaru.*)

Ta zamuknite jedanput.

LĚKAR.

Ne gospodine, namigavajte mi koliko vam drago, tu je velika opasnost. Raztàrzane su sile vašeg života.

OBERLAJTNANT.

I to sve za mene.

ŠEREŽAN.

Nebrinite se, ja sam jake naravi.

OBERLAJTNANT.

Za ime Božje, Simo, ti si problědio.

LĚKAR.

On će odmah u nesvěst pasti.

ŠEREŽAN.

Varate se, ja još čvàrsto na noguh stojim.

LĚKAR.

Ta vi dàrhćete, sědnite.

OBERLAJTNANT.

Simo, šta ti je?

ŠEREŽAN.

Mislim, da mi neće više mnogo biti.

OBERLAJTNANT.

Tako ti Boga, kako to razuměš?

ŠEREŽAN.

Da vam istinu kažem, jer na koncu mog života, neću da lažem, meni postaje pred očima tako mračno, da mislim, da ću skoro svàršiti.

OBERLAJTNANT.

Ej, moj věrni Simo!

LĚKAR.

Ja sam to odmah mislio. Staro tělo, prěkoredno silovanje, nenadana prehlada; rana, prolitje kàrvi.

OBERLAJTNANT.

Izbavite mi ga gospodine lěkaru, izbavite.

LĚKAR.

Ja mislim, da je to sve za ludo. Grob traži svoj dug.

OBERLAJTNANT.

On je bio dobar, dobar vojak, pak da mora tako žalostno umrěti, a ne u vrědnoj bitvi pokraj svog barjaka.

ŠEREŽAN.

Vrědno? Gospodin oberlajtnant, ja neumirem, istina je, pokraj mog barjaka, ali ja ipak umirem za moj barjak, jerbo sam mom caru jednog verlog oficira izbavio, i ja se tim tako ponosim, kao da sam isti barjak izbavio. Barjaci se mogu opet uresiti i pozlatiti, ali takov junak, kao što je moj gospodin oberlajtnant, nemože se tako hitro opet naći.

LĚKAR.

Duši li vas u pàrsih?

ŠEREŽAN.

Kao da mi sàrce razněti hoće.

LĚKAR.

Pomislite na Boga.

ŠEREŽAN.

S mojim Spasiteljem svàršio sam već jutros, sada se samo jošte s mojim oberlajtnantom oprostiti imam.

OBERLAJTNANT.

Simo, ti me dakle ostavljaš?

ŠEREŽAN.

Moje oči oslabljuju. Gdi je vaša ruka, vaša ruka, gospodine? Pružite mi ju poslědnji put. S Bogom dakle! Testament nije mi trěba načiniti, děce neimam, a izvan ove srebàrne ure ništa nije moje. Uzmite ju, gospodine, za uspoměnu na jednog poštenog starca, koi vam je věran bio, věran do smàrti.

OBERLAJTNANT.

Moram li za takovu cěnu moj život, da kupim?

ŠEREŽAN.

Kada pako opet u domovinu dodjete, u našu milu Horvatsku, kažite mojim drugom, da nisam běgunac bio, nego věran momu caru i mojoj domovini do poslednje kaplje moje kàrvi, i da sam kao pošten čověk umró.

OBERLAJTNANT.

Ti ćes živěti u pameti svih poštenih ljudih.

ŠEREŽAN.

Gospodine doktore, obećajte mi još jedan put, da ćete mi moga gospodina izbaviti.

LĚKAR.

S božjom pomoćom, o tom nedvojim.

ŠEREŽAN.

Zatvorite se dakle stare oči, zatvorite! Viktoria, ja sam život mog oberlajtnanta izbavio!

(*umre.*)

OBERLAJTNANT.

Za ime Božje, on se ruši.

LĚKAR.

Da nikada više neustane.

OBERLAJTNANT.

Je l' svàršio?

LĚKAR.

Njegovo vrěme je izteklo.

OBERLAJTNANT.

Pustite me k njemu. (*Dovuče se k njemu i klekne uz njega.*) Tu klečim u boli i uzhitjenju pred tobom moj stari, věrni druže! Domovino pogledaj amo! Takova sàrca kucaju u tvojoj děci, takova vižtežstva dozrevaju pod tvojim suncem. Domovino, ti se možeš ponositi!

(Zastor padne.)

